

De kommunale værker

AF MARIUS JØRGENSEN

Det ældste af de kommunale værker er gasværket, som blev anlagt 1883. Ved driften opnåede man to goder: gas til belysning og til brug i husholdningen samt restproduktet koks, der er et udmærket og renligt brændsel.

Byens olielygter blev erstattet med gasblus, der gav et lys så strålende, at man nu virkelig kunne se, når man gik på gaden, og kunne undgå de mange huller i vejbelægningen.

Gasfremstillingen blev en stor succes. Alle huse fik efterhånden indlagt gas i køkkenet. Det var en uhyre lettelse fra det besværlige komfur, og selv om det i alt væsentlig kun var butikkerne, der brugte gas til indre belysning, steg forbruget så stærkt, at værket måtte udvides gang efter gang, sidst i 1958. Det blev efterhånden en betydelig arbejdsplads med mange arbejdere, selv om fremstillingen af gassen blev mere og mere automatiseret.

Nu er det hele ved at være forbi. Gasværket er udslidt og forbruget gået stærkt tilbage. Elektriciteten erobrede først gadebelysningen og har senere i høj grad fortrængt gassen fra køkkenet. Der er heller ikke megen brug for koksene mere, efter at kakkelovnene og centralvarmefyringen er blevet erstattet af de store fjernvarmeverker og olieanlæg.

Gasværket, der for mange år siden gav meget store overskud til glæde for de betrængte skatteydere, giver nu betydeligt underskud. Det nedlægges i 1975 efter op imod hundrede års virke. Det er en skæbnens ironi, at man i øjeblikket i Nordsøen finder meget store gasforekomster, der måske skal føres i rør til Danmark og sælges her.

Sliddet i gasværkets retorter.

I 1906 fik Thisted sit kommunale vandværk i engen ved Kristianslyst. Det var tiltrængt. Det var dyrt og besværligt med de mange hundrede brønde, der som regel svigtede, når der var særligt brug for vand, f.eks. ved ildebrand.

Man havde næret frygt for, at der ikke var tilstrækkeligt med vand i engen; men det viste sig, at der ikke alene var rigeligt, men at vandet også var af fineste kvalitet.

Nu var det altså bare at lukke op for hanerne, så strømmede vandet. Der var endda også havevanding, hvor det dog var forbudt at bruge turbiner. Der skal jo være måde med alting.

En vandværkshøj med reservoir blev anlagt ved Langdyssen. Herfra havde man en pragtfuld udsigt over Thisted.

Byen voksede, industrien brugte mere og mere vand, haveejerne fik lov til at bruge turbine, og der blev udført wc-anlæg i alle ejendomme samt badeindretninger i flere og flere lejligheder. Det kneb med at holde trykket og skaffe vand nok. Der måtte nye borer til, og et stort og flot vandtårn blev opført med et neonanlæg på toppen, der lyser som en bævne og ses langvejs fra som en hilsen fra Thisted.

Fra kildepladsen i Øster Vandet med fire borer i 1972 pumpes der nu tre og en halv million m³ vand om året. Men storkommunen kræver endnu mere vand, så man i 1974 tager endnu en kildeplads i brug i Vang til forsyning af oplandet.

Vandet i Thisted er udmærket. Det er billigt, og der er nok af det. Når der alligevel i tørre somre undertiden påbydes indskrænkning af havevanding, skyldes det ikke mangel på vand, men mangel på ledningskapacitet.

*

I 1890 afholdtes der en stor to-dages håndværkerfest på Vestre Dyrskueplads. Et af glansnumrene var det elektriske lys, der fra store buelamper strålede over pladsen. Det var som et blændende forvarsel om en ny tid. Det varede dog alligevel 16 år, før der ved privat foranstaltning blev bygget et jævnstrøms elektricitetsværk. Kapaciteten var meget lille, og efterspørgselen voksede hurtigt. I 1914 købte byen værket, men solgte det igen i 1919 til Interessentskabet Thisted Elektricitetsværk, hvis to ejere var byen og Nordthy Strømforsyning, der i løbet af nogle år omdannede det til et højspændingsanlæg med en kulfyret damp turbine som drivkraft. Dermed begyndte elektricitetens fantastiske sejrsgang.

Gasbelysningen blev efterhånden erstattet af elektriske lyskilder, og elektriske installationer af mangfoldige slags indførtes overalt. Selv i køkkenet blev gasapparater og gasbageovne afløst af elektriske apparater. I de nye kvarterer af byen blev der slet ikke lagt gasledninger.

Værket fik hurtigt et nært samarbejde med Nykøbing, der havde dieselmotorer som drivkraft, hvorimod amtets tredie storværk, Bedsted, der også var et dieselværk, holdt sig for sig selv, indtil krigen og besættelsen i 1940 tvang det med i samarbejdet, som fik navnet Thisted Amts Elektricitetsforsyning.

Olietilførslen gik helt i stå, hvorimod det lykkedes at skaffe de nødvendige kul og brunkul til driften af Thistedværket, der blev hovedkilden for amtets elektricitetsforsyning under hele krigen.

Oprindeligt havde hver by i Danmark sit elværk. Det var hyggeligt, men dyrt. Efterhånden som man blev klar over, at højspændt vekselstrøm kan sendes uden større tab selv over meget lange afstande, vandt planerne om virkelig stordrift fremgang. De lokale værker blev nedlagt som producenter og blev fordelingscentraler i stedet. For Thistedes vedkommende skete det i 1953.

Amtet tilsluttede sig Nordjyllands Elforsynings område (Nefo), som fik sin strøm fra Aalborgværket.

Efterhånden var alle fynske og jyske værker blevet forbundet, så at man kunne støtte hinanden i et fællesskab, det såkaldte Elsam; men storværkerne konkurrerede

alligevel om kunderne. Det forårsagede en sprængning af TAE, idet Nykøbing og Bedsted så deres fordel i at slutte sig til Vestkraft i Esbjerg, medens Nordthy Strømforsyning og Thisted efter megen diskussion brød med Nefo og på elektricitetsrådets anbefaling knyttede sig til Nordkraft i Aalborg, hvor vi har været siden 1963 og har befundet os godt.

Strømmen sendes med 150.000 volts spænding til den store transformatorstation i Frøstrup, hvor fra der går 60

kw. ledninger til transformatorstationerne i Torp og Flintborg øst for Thisted. Herfra går der en 60 kw. ledning til Hanstholm og 10 kw. ledninger til de mange mindre transformatorer, der omformer strømmen til de 380/220 volts spænding, som er normen i Danmark.

Det er altsammen vældige anlæg til flere hundrede millioner kroner, men elforbruget er også vokset kolossalt fra en halv million kw. i 1919 til ca. hundrede millioner kw. i indeværende år.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy Mors og Vester Hanherred 1974, side 199-202).